Village and Development

Vol. 29, No. 113, Spring 2026

Research Paper

Architectural and Economic Factors Promoting Rural Business Development: A Case Study of District 7 of the Babylonian System

M. Maleki Charkovani[1], *F. Mozaffar*[2], *M.A. Khan Mohammadi*[3], *B. Saleh Sedghpour*[4]

Received: 16 April, 2025 **Revised:** 24 August, 2025 **Accepted:** 10 March, 2026

Abstract

Introduction

Rural buildings as a place of business have an important place in economic prosperity of village. However, few studies have investigated how architecture affects the development of rural business. Rural buildings divide into three groups: direct acquisition buildings (sales and tourism), production buildings (agriculture, animal husbandry and processing) and hybrid buildings (farm and tourism housing). Sales and tourism buildings as a platform for direct income, plays a pivotal role in the financial success of the rural business. Instead, these spaces need a high standard level of urban and modern architecture that in addition to the initial cost and financial burden, can cause damage of "rural quasi - urbanization" and its solution is to use local and native materials and methods, in contrast, modern interior layout to increase the welfare of the customer. Despite its great importance in the local economy, production buildings

1. Ph.D. Candidate in Department of Architeture, Faculty of Architecture & Urbananism, Iran University of Science & Technology, Tehran, Iran.

2. Associate Professor, Department of Architeture, Faculty of Architecture & Urbananism, Iran University of Science & Technology, Tehran, Iran.

3. Corresponding Author and Associate Professor, Department of Architeture, Faculty of Architecture & Urbananism, Iran University of Science & Technology, Tehran, Iran. (khanmohammadi@iust.ac.ir)

4. Associate Professor, Department of Humanities, Faculty of Humanities, Shahid Rajai Teacher Training University, Tehran, Iran.

DOI: 10.30490/rvt.2026.367420.1662

(breeding and processing) are faced with mortality and losses due to pest penetration and the solution is to use washable and disinfected materials and sanitary details for disposal of insect, pest control and ventilation in making these plants. however, hybrid buildings help to reduce the initial cost of building, due to the nuisance of the business (domestic animal husbandry) with habitation, in case of lack of proper separation and increase of compatibility, caused to remove these spaces by the people of the village.in this study, architectural factors of rural business prosperity in the view of producers and business owners in mountainous villages of northern iran have been studied. Innovation of this research is considering and compare of three groups of rural buildings (manufacturing, sales - tourism and combined) and the difference of view in poor, medium and developed villages.

Materials and Methods

This research is a qualitative - quantitative study and exploratory factor analysis. After reviewing the literature, object - content table and questionnaire design were done. Validity of questionnaire assessed through experts and to increase the reliability, the questionnaire was conducted in pilot and Cronbach's test was used. After consulting and studying the Manzoomeh plan, District 7 of the Babylonian System was selected. Statistical population was rural business owners and producers and random cluster sampling method and sample size, 180 were determined in three clusters. In the first stage, comparison of cluster of poor, medium and developed villages was done. In the second step, the identification of the factors done by software and exploratory naming (via analysis of components key word) was done. In the first order 32 factors were determined that due to the multiplicity and impossibility of structural relationship, factor analysis was performed again and 21 of the 32 first order factors were classified under 7 second order factors. These factors were classified in Amos software and finally an evaluable structural model with 7 main factors and 20 components was obtained.

Results and Discussion

The results of the first step analysis showed the difference between three clusters developed, medium and poor in the form of modernism versus nativism. for example, the cluster of developed villages mostly agreed on the centralized construction of productive spaces and sales - tourism spaces which means separating business from rural housing that leads to quasi - urbanization of developed villages. In the average cluster, there was no significant difference with the developed cluster, but in contrast, the poor villages agreed on some

sentences including support - based low cost solutions, barrier removal, use of home spaces and tools and available agricultural products.

Conclusions

The overall objective of the present study was to investigate architectural strategies and their relationship with rural business prosperity in the district 7 of the Babylonian system. according to the results of first and second order factor analysis, seven factors were identified: "development and support", "tourism farm", "creative farm", "principles of business architecture", "non-residential architecture and proximity", "adaptability" and "pest penetration control". Also, a comparison of developed and poor villages showed that semi-urban villages such as Derazkola and Kebriyakola emphasize more on urban concepts such as "concentrated placement of production spaces", which is due to density and attention to "sanitary spaces". Also, these villages emphasize business and sales more than work and production, which is also due to increased economic power.

Keywords: Creative Village-Farm, Exploratory Factor Analysis (EFA), Livelihood housing, Rural Business Architecture, Tourism Farm.

روستا و توسعه

سال ۲۹، شماره ۱۱۳، بهار ۱۴۰۵

مقاله پژوهشی

بررسی عوامل معماری – اقتصادی رونق‌دهنده کسب‌وکار روستایی (نمونه موردی: ناحیه ۷ منظومه بابل کنار)

مرتضی ملکی چرکوانی[۱]، فرهنگ مظفر[۲]، محمدعلی خان‌محمدی[۳]، بهرام صالح صدق‌پور[۴]

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱/۲۷ **تاریخ بازنگری:** ۱۴۰۴/۶/۲ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۴/۱۲/۱۹

چکیده

بناهای روستایی به‌عنوان محل وقوع کسب‌وکار جایگاه مهمی در رونق اقتصادی روستاها دارند. این پژوهش به بررسی عوامل معماری – اقتصادی رونق‌دهنده کسب‌وکار روستایی از دیدگاه تولیدکنندگان و صاحبان مشاغل در ناحیه ۷ منظومه بابل کنار پرداخته است. در این پژوهش با بهره‌گیری از رویکرد تحلیل عاملی اکتشافی مرحله اول و دوم، ۲۱ عامل مرتبه اول به‌عنوان اجزاء در هفت عامل در مرتبه دوم دسته‌بندی شد که شامل «توسعه و پشتیبانی»، «مزرعه گردشگری»، «مزرعه خلاق»، «اصول معماری کسب‌وکار»، «معماری غیر مسکونی و مجاورت»، «سازگاری» و «کنترل نفوذ آفت» هستند. مقایسه شاخه روستاهای توسعه‌یافته و فقیر نشان داد که روستاهای شبه‌شهری مانند درازکلا و کبریاکلا بیشتر بر مفاهیم شهری ازجمله «جانمایی متمرکز فضاهای تولیدی» تأکید دارند که این موضوع به تراکم و توجه به مقوله «بهداشتی بودن فضاها» مربوط است.

۱- دانشجوی دکتری گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

۲- دانشیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

۳- نویسنده مسئول و دانشیار گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.
(khanmohammadi@iust.ac.ir)

۴- دانشیار گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران.

DOI: 10.30490/rvt.2026.367420.1662

همچنین این روستاها بر کسب‌وکار و فروش بیشتر از کار و تولید تأکید دارند که این موضوع نیز به خاطر افزایش توان اقتصادی آن‌ها است. به‌منظور تهیه برنامه و طرح معماری کسب‌وکار روستایی در ناحیه مورد نظر پیشنهاد می‌شود، ابتدا مصادیق و روابط ساختاری عوامل هفت‌گانه و نوع روستا و سطح توسعه‌یافتگی و تفاوت نگرش این روستاها تعیین شده و سپس واحدهای پشتیبانی موجود و خلأها مشخص شود.

کلید واژه‌ها: *تحلیل عاملی اکتشافی، روستا – مزرعه خلاق، مزرعه گردشگری، مسکن معیشتی، معماری کسب‌وکار روستایی.*

مقدمه

معماری، اقتصاد و کسب‌وکار به‌طور عمیقی درهم‌تنیده شده‌اند. معماری فقط طراحی و ساخت و ساز نیست بلکه یک فعالیت اقتصادی است که بر شرایط اقتصادی گسترده‌تر واکنش متقابل دارد. انتخاب طراحی معماری می‌تواند بر رشد اقتصادی، ارزش ملک و محیط کسب‌وکار تأثیر گذارد. تحقیقات نشان می‌دهد که ساخت (تولید ساختمان‌ها مبتنی بر کاهش هزینه و افزایش درآمد) و بهره‌وری (بهره‌برداری مناسب‌تر از فضاها مبتنی بر افزایش تولید و کاهش تلفات) می‌تواند تا ۲۰ درصد در توسعه روستایی مؤثر باشد (Cogato et al., 2023). بهینه‌سازی فضا مبتنی بر نیازها و الزامات عملیاتی طراحی، همچنین برندسازی و هویت برای فضاهای گردشگری روستایی می‌تواند باعث رونق روستا شود. اقامتگاه‌های طراحی شده و ساختمان‌های نمادین و فضاهای عمومی جذاب می‌توانند گردشگران را جذب کنند و اقتصاد محلی را تقویت کنند. معماری می‌تواند بر رفتار مصرف‌کننده به‌ویژه در فضاهای کسب‌وکار، گردشگری، و مراکز خرید و فروشگاه‌ها تأثیر بگذارد. همچنین معماری می‌تواند در توسعه راه‌حل‌های نوآورانه در روستا– مزرعه نوآور (خلاق) نقش داشته باشد (Hirota et al., 2023).

امروزه اهمیت توسعه کسب‌وکارهای روستایی و نقش حیاتی آن در توسعه و پیشبرد کشورها بر هیچ‌کس پوشیده نیست. کسب‌وکارهای روستایی اغلب جزء بخش غیررسمی اقتصاد هستند، ولی ضریب اشتغال بالایی ایجاد می‌کنند و نقش قابل توجهی در توسعه سرمایه اجتماعی دارند (Taban et al., 2023). ابعاد اقتصادی کسب‌وکار در قالب طرح توسعه پایدار منظومه‌های روستایی در دهه گذشته در دستور کار قرار گرفته اما به نظر می‌رسد اثرگذاری فراگیری در پیشرفت روستاها نداشته و در مراحل تهیه طرح با مشکلاتی همراه است؛ چراکه پروژه‌های خرد تعریف شده در این طرح نمی‌تواند متناسب با یک طرح راهبردی و با هدف توسعه پایدار همه‌جانبه باشد. این موضوع باعث

کاهش انعطاف‌پذیری طرح‌ها با تغییر و تحولات محیطی و عدم مشارکت بخش خصوصی شده است (Doosti Sabzi & Babaei, 2023).

ابعاد اقتصادی و فضای کسب‌وکار و اشتغال روستایی ازجمله مباحثی است که به‌تازگی در نیم دهه اخیر (۱۳۹۵ به بعد) مورد توجه مسئولین (معاونت توسعه روستایی ریاست جمهوری) قرار گرفته است. علت این موضوع، خالی شدن نیمی از روستاهای ایران مطرح شده و در کنار مسائل فرهنگی و زیست‌محیطی، نبود شغل و کسب‌وکار در روستا به‌عنوان یک علت مهم مهاجرت روستاییان و خالی شدن روستاها مطرح می‌شود (Ghasemi Ardahaee et al., 2017). در مطالعات طرح اشتغال پایدار منظومه روستایی (دهه ۹۰) این موضوع مطرح می‌شود که طرح هادی صرفاً یک طرح خدماتی بوده و ابعاد اقتصادی – معیشتی را در بر نگرفته است و این موضوع تغییر نگرش و رویکرد توسعه از بعد کالبدی و فیزیکی مسکن (طرح هادی روستایی) به سمت طرح و برنامه کسب‌وکار روستایی و به تبع آن معماری کسب‌وکار روستایی را می‌طلبد.

این پژوهش تلاشی برای استفاده از دستاوردهای طرح اشتغال پایدار در فضاهای کسب‌وکار روستایی تحت عنوان راهبردهای اقتصادی معماری فضاهای کسب‌وکار روستایی است که می‌تواند به‌عنوان افزونه‌ای بر طرح هادی روستایی نیز مطرح شود و آن را به «طرح مسکن معیشت‌محور» به‌عنوان یکی از عوامل کسب‌وکار روستایی در ارتباط با سایر عوامل آشکار و پنهان معماری کسب–وکار روستایی تبدیل نماید.

در یک تقسیم‌بندی ساده می‌توان عوامل آشکار کسب‌وکار را با دوقطبی‌سازی تعریف نمود. فضاهای کسب‌وکار را می‌توان به دوقطبی «کسب= فضاهای فروش» و «کار= فضاهای تولید» تقسیم نمود. از طرفی فضای تولیدی را می‌توان به دوقطبی فضاهای پرورش[1] موجودات زنده ازجمله دام، طیور، حشرات و آبزیان و فضاهای فرآوری (تبدیل محصول کشاورزی به غذایی) تقسیم نمود و فضاهای فروش (بیشتر مبتنی بر فروش کالا نه تولید آن) را به دوقطبی فضاهای فروش (مغازه‌ها و کارگاه‌ها) و گردشگری تقسیم کرد. در مطالعات اولیه مشخص شد که به کسب‌وکارهای تولیدی کشاورزی[2]، کسب‌وکارهای زیستی[3] نیز گفته می‌شود. مهمترین مخاطره[4] در این فضاها، پرورش موجودی زنده و جلوگیری از مرگ‌ومیر آن است که ممکن است به دو صورت ورود باکتری و آلودگی

1. Rearing House
2. Agri Business
3. Bio Business
4. Risk

و ورود آفت به محیط انجام پذیرد. به همین خاطر مد نظر قرار دادن اصول HSE بهداشت، ایمنی و محیط زیست در این فضاها و مراقبت از موجود اهمیت ویژه‌ای دارد. در فضای گردشگری و فروش نیز توجه به جاذبه‌های مصنوعی و خواست گردشگر و مخاطب ازجمله موارد مهمی است که باید در معماری بناها مد نظر قرار گیرد.

نظر به اهمیت موضوع، مطالعاتی در این حوزه انجام شده است. خراباتی و شیرازی (Kharabati & Shirazi, 2021) با هدف دستیابی به الگوی طراحی مسکن روستایی، مطالعه‌ای را در روستای طرزه دامغان انجام دادند. نتایج پژوهش نشان داد که عوامل اقتصادی و نوع معیشت خانواده در مساحت و تعداد ریزفضاها تأثیرگذارند. همچنین عوامل اجتماعی و فرهنگی در فرم نما، سلسله‌مراتب ورودی، نحوه قرارگیری توده نسبت به حیاط و تعداد خانوارهای ساکن در یک خانه مؤثرند. عوامل محیطی حاکم بر روستای طرزه نیز در جهت‌گیری توده، شکل‌گیری پلکانی توده و حیاط، تعداد و وسعت بازشوها، تعداد طبقات، حوزه‌بندی فضاها و نوع مصالح تأثیرگذارند.

مطابق نتایج مطالعه خراباتی و همکاران (Kharabati et al., 2021)، معماری مسکن روستایی قدیم دارای معیارها و شاخص‌های ارزشمندی است که می‌توان آن‌ها را شناسایی، تحلیل و برای طراحی الگوی مسکن جدید به کار برد. بر همین اساس آن‌ها به بررسی اصول معماری ایرانی در مسکن روستای کولامو در شهرستان شاهرود پرداختند. نتایج نشان داد که الگوی غالب مسکن روستای کولامو مطابق با اصول معماری ایرانی است. این الگو برگرفته از زندگی، فرهنگ و نیازهای ساکنان روستای کولامو است و با شرایط اقلیمی، زیستی و سبک زندگی روستایی سازگار است.

نیک‌پور و همکاران (Nikpour et al., 2017) در بررسی راهبردهای اقتصادی بهبود شاخص‌های مسکن در نواحی روستایی شهرستان کهگیلویه به این نتیجه رسیدند که زنده‌سازی فضاهای همگن و پویایی روستایی و تقویت معیارهای ساخت مسکن روستایی اعم از فناوری، شیوه ساخت، ابعاد مقیاس و تناسب با ویژگی‌های طبیعی روستا و کالبد آن، در اختیار گذاشتن مصالح با قیمت مناسب به روستاییان از طریق تشکیل تعاونی‌ها و یا اتحادیه‌های پخش و فروش مواد و مصالح می‌تواند موجب بهبود شاخص‌های کمی و کیفی مسکن روستایی در دهستان شود.

شمس‌الدینی و همکاران (Shamsoddini et al., 2017) در مطالعه‌ای به بررسی تأثیر نوسازی مساکن روستایی بر نظام اقتصادی حاکم بر روستاهای بخش مرکزی شهرستان ممسنی پرداختند. نتایج مطالعه نشان داد که درزمینه اقتصاد معیشتی به دلیل سازگار نبودن «پلان» برخی از مساکن ساخته شده با نوع فعالیت تولیدی ازجمله دامداری در روستاها، به‌طور غیرمستقیم موجب روی‌گردانی

بیش از ۷۵ درصد از روستاییان از انجام این‌گونه فعالیت‌ها در روستاها شده است. بر همین اساس، اگرچه نوسازی مسکن موجب آسایش نسبی روستاییان به لحاظ ایمنی و زیبایی شده، اما سبب بروز تغییر نامحسوس در شرایط معیشتی و مالی روستاییان نیز شده است.

در طرح مسکن روستایی باید فضاهای کسب‌وکار و معیشت روستایی و همچنین تغییر در عملکرد فضای مختلف معیشتی خانه و افزایش انعطاف‌پذیری مسکن روستایی (نسبت به اقتصاد) در گذر زمان مد نظر قرار گیرد (Kharabati & Shirazi, 2021). از طرفی فعالیت‌های غیر کشاورزی خانگی و لزوم بکارگیری عناصر کشاورزی (باغ، مزرعه، مرتع و دامداری) در معماری روستا ضرورتی اجتناب‌ناپذیر می‌نماید (Taghavi et al., 2020).

این پژوهش با رویکردی گسترده، به دنبال بررسی ارتباط پیچیده و چندلایه بین اقتصاد و معماری است. یکی از محورهای اصلی این پژوهش، تمرکز بر رابطه بین فضای کسب‌وکار، مکان و معماری است. به‌عبارت‌دیگر، این پژوهش می‌کوشد تا به این پرسش پاسخ دهد که چگونه طراحی و ساخت می‌تواند بر فعالیت‌های اقتصادی و درنتیجه بر رونق و توسعه کسب‌وکارها تأثیرگذار باشد. بنابراین، هدف کلی این پژوهش، بررسی راهبردهای معماری و ارتباط آن با رونق کسب‌وکار روستایی در منظومه بابل کنار است.

نوآوری این پژوهش در توجه به سه گروه بنای معماری (تولیدی، فروش – گردشگری و ترکیبی) و مقایسه تفاوت دیدگاه‌ها در روستاهای فقیر، متوسط و توسعه‌یافته است. بر اساس جمع‌بندی موارد فوق، شکل ۱ نشان دهنده مدل مفهومی تحقیق است. ساختار مدل مفهومی تحقیق، عوامل معمارانه مؤثر بر رونق کسب‌وکار روستایی با حداقل آسیب و هزینه را شناسایی و روابط بین این عوامل را به همراه رابطه آن با عامل برون‌زای توسعه پشتیبانی روستا نشان می‌دهد.

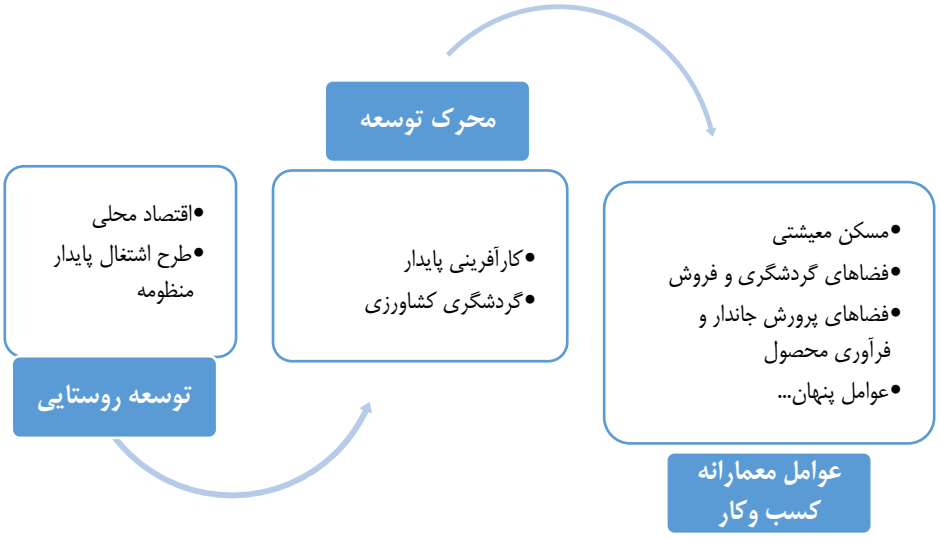

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نوع آمیخته (کمی- کیفی) بوده و به‌منظور تبیین اهداف تحقیق از رویکرد تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. نظر به ماهیت اکتشافی موضوع تحقیق، مراحل زیر پیگیری و انجام شد: ۱- مرور ادبیات موضوع و سنتز راهبردها، ۲- دسته‌بندی و اولویت‌دهی مفاهیم توسط خبرگان (تحلیل عاملی Q) و ۳- کشف عوامل پنهان و دسته‌بندی آن با بهره‌گیری از تحلیل عاملی اکتشافی مرتبه اول و دوم. به‌طور مشخص، پس از مطالعه و تهیه جدول هدف - محتوا، پرسش‌نامه تدوین شد.

در بخش دیگری از پژوهش، خوشه روستاهای فقیر، متوسط و توسعه‌یافته با یکدیگر مقایسه و تفاوت بین خوشه‌ها مشخص شد. همچنین سه گونه بنای معماری در این پژوهش مد نظر قرار گرفت که عبارتند از: ۱- فضاهای فروش و گردشگری، ۲- فضاهای پرورش فرآوری و ۳- فضاهای ترکیبی چندمنظوره ازجمله مسکن معیشتی. در نقطه شروع، توسعه روستایی به‌عنوان متغیر مستقل و مواردی چون مکان‌یابی، کارآفرینی و گردشگری به‌عنوان محرک توسعه در نقش متغیر میانجی و فضاهای کسب‌وکار روستایی به‌عنوان متغیر وابسته مد نظر قرار گرفت.

جامعه آماری و نمونه مورد مطالعه

جامعه آماری پژوهش را صاحبان مشاغل و تولیدکنندگان روستایی ناحیه ۷ منظومه بابل کنار تشکیل می‌دهند. یکی از ویژگی‌های بارز صاحبان کسب‌وکار در روستاهای این منطقه، اشتغال هر فرد (اعم از مرد و زن) به‌طور هم‌زمان در فصول مختلف سال به چندین شغل است. حجم نمونه مورد بررسی بر اساس فرمول کوکران ۱۸۰ نفر تعیین شد که جمع‌آوری اطلاعات لازم در سه خوشه روستاهای فقیر، متوسط و توسعه‌یافته صورت گرفت. انتخاب نمونه مورد مطالعه نیز با روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انجام شد. لازم به ذکر است که برای اطمینان بیشتر، ۱۸۴ پرسش‌نامه در سه خوشه تکمیل شد. به‌طور مشخص، تعداد ۶۲ پرسش‌نامه در خوشه توسعه‌یافته (روستاهای درازکلا و فولادکلا)، تعداد ۶۰ پرسش‌نامه در خوشه متوسط (کبریاکلا و هلی‌دشت) و تعداد ۶۲ پرسش‌نامه نیز در خوشه فقیر (تیرکن و جاجن) تکمیل شد. روستاهای درازکلا و فولادکلا ازنظر موقعیت جزء روستاهای مرکزی و نیمه‌شهری محسوب می‌شوند، درحالی‌که روستاهای تیرکن و جاجن در عمق جنگل و با دسترسی دشوار و پرپیچ‌وخم قرار دارند. روستاهایی نظیر کبریاکلا و هلی‌دشت نیز بین این دو گروه قرار دارند. پرسش‌نامه‌ها از طریق گروه‌های تسهیل‌گری – کارآفرینی و خود پژوهشگر در میان کارآفرینان گردشگری، نوغان‌داران، مغازه‌داران و تعدادی از معلمان[1] و دهیاران توزیع و جمع‌آوری شد. برخی از دلایل اصلی عدم امکان تکمیل تعداد بیشتر پرسش‌نامه عبارت بودند از: کهولت سن بسیاری از روستاییان، سطح سواد پایین روستاییان، حضور فصلی نسل جوان در روستا، استقرار بخشی از روستاییان در قشلاق در فصل تابستان، تعطیلی مدارس و تمایل نداشتن بخشی از جامعه به دلیل مشغله زیاد در فصل فعالیت‌های کشاورزی خاص (مانند فصل برداشت آلو و ازگیل جنگلی یا فصل نوغان‌داری و فصل گردشگری که هرکدام حدود ۱۰ تا ۲۰ روز به طول می‌انجامید). با توجه به تنوع بیش از حد فعالیت‌های کسب‌وکار در طرح‌های منظومه روستایی ازجمله منظومه بابل کنار، انتخاب نمونه مورد مطالعه برحسب نوع کسب‌وکار و با توجه به تعداد و اولویت پروژه‌ها صورت گرفت. بر این اساس، فعالیت‌های کسب‌وکار منتخب مورد مطالعه و تعداد آن‌ها به شرح زیر است:

- فعالیت‌ها و خدمات پشتیبان کشاورزی (۶۱ پروژه)
- فعالیت‌های نوغان‌داری (۴۵ پروژه)

۱– بررسی‌های میدانی نشان داد که در این ناحیه معلم‌های روستا بالاخص در هنرستان، یا دهیار هستند و یا در مشاغل دیگری مانند نوغان‌داری (پرورش پیله ابریشم) و گردشگری فعالیت دارند. معمولاً در این ناحیه، افراد شغل جانبی (شغل دوم و سوم) داشته و همواره به فعالیت مشغول هستند و تک فعالیتی کمتر در این ناحیه مشاهده می‌شود. همین موضوع، فرضیه تحقیق یعنی ترکیب فعالیت/ فضا را برای رونق اقتصادی روستا تأیید می‌کند.

- فعالیت‌های دامداری و دامپروری (۳۷ پروژه)
- فعالیت‌های جاذبه‌های گردشگری (۱۵ پروژه)

لازم به ذکر است که با توجه به نزدیک بودن فعالیت‌های جاذبه‌های گردشگری به رشته معماری، این نوع فعالیت‌ها به‌عنوان نمونه موردی اولیه انتخاب و مقرر شد پیشران گردشگری در تلفیق با پرورش کرم ابریشم (حشرات) با توجه به نیاز به ساختمان و فضا انتخاب شود.

اندازه‌گیری متغیرها با استفاده از طیف لیکرت چهارگزینه‌ای (یک: کاملاً نامناسب، دو: نامناسب، سه: مناسب و چهار: کاملاً مناسب) صورت گرفت. برای سنجش اعتبار روایی پرسش‌نامه از نقطه‌نظرات پنج نفر از متخصصان معماری و تسهیل‌گران روستایی[1] استفاده شد. لازم به ذکر است که در این مرحله از پرسش‌نامه بسته استفاده شد. همچنین برای بررسی پایایی پرسش‌نامه در مرحله پایلوت از آزمون کرونباخ استفاده شد که مقدار آماره آن برابر با ۰/۹۲۹ به دست آمد. ازآنجاکه ضریب آلفا بزرگ‌تر از ۰/۷۰ به دست آمد، پایایی ابزار تحقیق مورد تأیید قرار گرفت. شایان ذکر است که به‌منظور افزایش پایایی ابزار تحقیق منبعث از جدول هدف – محتوا، پرسش‌نامه دو بار به‌صورت پایلوت (۳۰ نفر) و به‌شکل حضوری و با همکاری تسهیل‌گران، معلمان و دهیاران منطقه روستایی اجرا شد. در مرحله نخست، با توجه به وجود ۲۲۵ پرسش (که درک برخی از آن‌ها برای روستاییان دشوار بود)، تکمیل هر پرسش‌نامه حدود ۱/۵ ساعت به طول انجامید. پس از تعیین پایایی و حذف حدود ۶۰ پرسش، ترتیب پرسش‌های مصداقی و مفهومی نیز تغییر یافت؛ به این صورت که ابتدا پرسش‌های ساده مصداقی و سپس پرسش‌های مفهومی به‌صورت جمع‌بندی مطرح شد. تحلیل داده‌های حاصل از پرسش‌نامه‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS انجام شد.

نتایج و بحث

نتایج بررسی آسیب‌ها و راهبردها در پیشینه پژوهش و تولید جدول هدف محتوای خبرگانی و تحلیل عاملی Q توسط خبرگان نشان داد که موضوع «قواعد بهداشت، ایزولاسیون و تفکیک» ازنظر خبرگان و اساتید دارای اهمیت ویژه‌ای بوده و باید به‌عنوان یک محتوای مستقل مد نظر قرار گیرد. همچنین تعیین «خلأها و اولویت‌های کسب‌وکار » به‌عنوان یک عامل مهم در رونق اقتصادی روستا مد نظر قرار گرفت. در ادامه دو عامل آشکار معماری کسب‌وکار یعنی «نوع و مکان‌یابی فضاهای

۱- تسهیل‌گری به معنی آسان‌سازی و ساده کردن یک فرایند است. تسهیل‌گر یک فعالیت گروهی را برنامه‌ریزی، طراحی و مدیریت می‌کند تا ضمن حفاظت از پویایی گروه، دستیابی اثربخش به اهداف گروهی را تضمین کند. تسهیل‌گر به گروه کمک می‌کند تا فرایند بحث، اکتشاف و یادگیری در گروه نهادینه شود.

فروش و گردشگری» و «نوع و مکان‌یابی فضاهای پرورش و فرآوری» و ترکیب آن‌ها به‌عنوان محتواهای بعدی شناسایی شد.

اهداف نیز تعیین نوع فضاها، مصالح و جزئیات و فاصله آن‌ها و اولویت‌های مد نظر طرح اشتغال پایدار به‌عنوان اسناد فرا دستی در ستون سمت راست قرار داده شد و بدین ترتیب جدول هدف محتوا به‌عنوان ابزار پرسش‌نامه بسته به شرح جدول ۱ ایجاد شد.

جدول ۱. محتوی برگرفته از مرور ادبیات و تحلیل خبرگانی Q

نحوه شکل‌گیری محتوای پژوهشی	اولویت خبرگان		رونق روستا		عوامل آشکار (مبانی نظری)			فرضیه پژوهش (ترکیب)		عوامل آشکار (مبانی نظری)		
	قواعد بهداشت، ایزولاسیون و تفکیک		تعیین اولویت‌ها		نوع و مکان‌یابی فضاهای فروش و گردشگری			ترکیب و تبدیل فعالیت‌ها		نوع و مکان‌یابی فضاهای پرروش و فرآوری		
	قواعد بهداشت و ایزولاسیون	قواعد تفکیک و همجواری	اولویت فضاهای فروش و گردشگری	اولویت فضاهای پرورش و فرآوری	فروشگاه محصولات بومی روستا	جانمایی[1] فضاهای فروش و گردشگری	تجهیزات، تأسیسات و ویژگی‌های فضایی	ترکیب و تبدیل جزیی (بخشی از بنا)	ترکیب و تبدیل فصلی (فعالیت دوم)	ترکیب و تبدیل کلی دایمی	جانمایی فضاهای پرورش و فرآوری	تجهیزات، تأسیسات و ویژگی‌های فضایی
مصالح و جزئیات کف‌سازی، نما و سقف ابعاد و ایزولاسیون درب، پنجره	*											
فاصله مناسب بین فضاهای پرورش دام و طیور و مسکن /بهداشت مسکن		*						*				
		*										
جانمایی فضاهای اولویت‌دار/ فضا و رفع موانع کشت درخت مجاور بنا و زمین بایر و ...			*									
				*								
گردشگری روستایی، مزرعه، جنگلی، مغازه چندمنظوره/ فصلی، فروش صنایع دستی و محصولات کشاورزی / مغازه خدماتی تعمیراتی				*								
					*							
تبدیل فضاهای خانگی/ غیر خانگی به بوم‌گردی، رستوران...		*					*					
							*					
کارگاه بسته‌بندی سنتی محصولات، فضای چندمنظوره نگهداشت محصول...				*								
				*								
							*					

مأخذ: یافته‌های پژوهش

۱- مقصود از جانمایی، پیدا کردن مکان مناسب برای احداث فضا است که در این زمینه نظریه‌های مختلف مکان‌یابی یک عاملی کشاورزی فن‌تونن، دو عاملی وبر، و مکان مرکزی کریستالر وجود دارد. در حال حاضر، از روش‌های چند عاملی و مکان‌یابی کریستالر برای مکان‌یابی سکونتگاه‌ها در مقیاس بسیار وسیع استفاده می‌شود.

نتایج آزمون بارتلت و محاسبه آماره KMO به‌منظور بررسی کفایت نمونه مورد مطالعه در جدول ۲ نشان داده شده است. لازم به ذکر است که آماره KMO شاخصی از کفایت نمونه‌گیری است که همبستگی جزئی بین متغیرها را بررسی می‌کند و از این طریق مشخص می‌سازد که آیا واریانس متغیرهای تحقیق تحت تأثیر واریانس مشترک برخی عامل‌های پنهانی و اساسی است یا خیر. این شاخص در دامنه ۰ تا ۱ قرار دارد. مقدار آماره مذکور بیانگر آن است که قابلیت انجام تحلیل عاملی در مطالعه حاضر وجود دارد. همچنین نتایج آزمون بارتلت نشان از کفایت نمونه دارد و بیانگر آن است که داده‌های مطالعه قابل تقلیل به تعدادی عامل‌های زیربنایی و بنیادی هستند.

جدول ۲. نتایج آزمون بارتلت و آماره KMO

آماره KMO		۰/۶۹
آزمون بارتلت	کای دو	۶۱۶/۹۶
	درجه آزادی	۲۱۰
	سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۳ نتایج محاسبه مقدار ویژه و واریانس هرکدام از عامل‌های استخراج شده را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج، هفت عامل استخراج شده حدود ۶۷/۵۳ درصد واراینس معماری رونق کسب‌وکار روستا را توضیح می‌دهند. به‌طور مشخص، عامل اول حدود ۱۵/۱۶ درصد واریانس، عامل دوم ۱۳/۴۰ درصد، عامل سوم ۱۱/۱۴ درصد، عامل چهارم ۷/۴۵ درصد، عامل پنجم ۷/۲۵ درصد، عامل ششم ۶/۹ درصد و عامل هفتم ۶/۲۴ درصد وارانس را تبیین می‌کند.

جدول ۳. مقدار ویژه و واریانس هریک از عامل‌های استخراج شده

عامل	مقدار ویژه	واریانس (٪)	واریانس تجمعی (٪)
اول	۳/۱۸	۱۵/۱۵	۱۵/۱۵
دوم	۲/۸۱	۱۳/۴	۲۸/۵۵
سوم	۲/۳۴	۱۱/۱۴	۳۹/۶۹
چهارم	۱/۵۶	۷/۴۵	۴۷/۱۴
پنجم	۱/۵۲	۷/۲۵	۵۴/۳۹
ششم	۱/۴۵	۶/۹	۶۱/۲۹
هفتم	۱/۳۱	۶/۲۴	۶۷/۵۳

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از انجام تحلیل عاملی مرتبه اول و دوم در جدول ۴ ارائه شده است. همان طور که مشاهده می‌شود، ۲۱ عامل مرتبه اول (به‌عنوان زیرعامل) در ۷ عامل در مرتبه دوم دسته‌بندی شده است.

جدول ۴. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی مرتبه اول و دوم

عامل	متغیر (گزاره‌های مرتبط مورد تأیید)
عامل ۱ مرتبه ۲: مکان‌یابی و هم‌جواری با توجه به سازگاری	
تبدیل، نسبت/ سازگاری و مجاورت (نوغان، عسل و بوم‌گردی)	فاصله تلمبار ابریشم و مسکن روستایی یا بوم‌گردی یا درخت توت یا مغازه خرید/ فروش پیله ابریشم می‌تواند حداکثر (بالای ۱ کیلومتر) باشد. فاصله گاوداری و بوم‌گردی یا مسکن روستایی می‌تواند حداکثر (بالای ۱ کیلومتر) باشد.
	زنبورستان و مسکن روستایی یا بوم‌گردی می‌تواند در کنار هم و بدون مزاحمت قرار گیرند. فاصله و مرز فضای پرورش گوسفند و مسکن یا بوم‌گردی حداقل باشد. مرز فضای پرورش پرنده و تلمبار (پرورش ابریشم) حداقل باشد.
	نسبت فضاهای ابریشم به کل دامداری یا خانه در زمان پرورش ابریشم کم است. درصد بازشو و سطوح شفاف نمای اقامتگاه بوم‌گردی کم است. فضای مقیاس متوسط غیر روستایی (مستقل از روستا) یا تعاونی (مستقل) باعث اشتغال زنان و روستاییان است. نسبت فضاهای ابریشم به کل خانه یا دامداری پس از فصل ابریشم برای انبار وسایل کم (زیر ۱۰٪) باشد.
	با تبدیل فضای زیر شیروانی (بام) به فضای تولید و فرآوری موافقم. فضای زیر شیروانی (بام) برای خشک کردن پیله و در مناطق خنک پرورش ابریشم استفاده می‌شود. با تبدیل بوم‌گردی یا خانه به تلمبار در اوج نوغان‌داری (۲ هفته) برای رونق اقتصادی روستا موافقم. با تبدیل خانه به بوم‌گردی تابستان برای رونق اقتصادی روستا موافقم. اگر بناهای قدیمی ارزشمند به مدرسه عسل / ابریشم تبدیل شود، باعث رونق بیشتر اقتصاد روستا است.
مکان‌یابی نمایشگاه و موزه محلی	با فنس‌کشی به‌عنوان یکی از تمهیدات کنترل ورود آفت در محوطه فضاهای پرورش و فرآوری موافقم. اگر بناهای قدیمی ارزشمند به موزه عسل / ابریشم تبدیل شود، باعث رونق بیشتر اقتصاد روستا است. باکس زنبور قابل جابجایی و زیبا بر رونق کسب‌وکار روستایی مؤثر است.
توسعه فضاهای پرورش و فروش ابریشم	در فضاهای فروش ابریشم کمبود و خلأ بیشتری وجود دارد و باید توسعه یابد. اگر بناهای قدیمی ارزشمند به کلینیک عسل / ابریشم تبدیل شود، باعث رونق بیشتر اقتصاد روستا است. توجه به فضاهای نوغان (ابریشم) در این ناحیه روستایی رونق بیشتری برای کسب‌وکار در بر دارد.
اقدام لازم جهت مدیریت آب و تولید چوب به‌عنوان مصالح پایدار	قرار دادن کندو در جاده برای فروش عسل به‌عنوان یک منظره بر رونق کسب‌وکار روستایی مؤثر است. ممنوعیت کشت صنوبر به‌عنوان مصالح ساختمانی در روستای جنگلی بابل کنار باعث تغییر مصالح ساختمان‌ها از چوبی به بلوکی می‌شود. محدودیت احداث آب بند در روستای جنگلی باعث استفاده از بام جهت ذخیره آب باران می‌شود.
عامل ۲ مرتبه ۲: اصول معماری کسب‌وکار (بهره‌وری فضایی - مصالح زیست تخریب‌پذیر- کنترل شرایط محیطی – هم‌جواری و حریم فضایی)	
هم‌جواری بوم‌گردی، دامداری و مسکن و مشاغل خانگی	جانمایی مناسب فضای کسب و فروش: وسیع و پراکنده بین مسکن روستایی است. جانمایی مناسب پرورش و فرآوری: شیرگاه (ورودی تهران) است. فضای مسکن روستا و آغل گوسفند می‌تواند در یکجا بدون مرز یا مجاور هم بدون مزاحمت قرار گیرند. آغل گوسفند و بوم‌گردی می‌تواند در یکجا بدون مرز یا مجاور هم بدون مزاحمت قرار گیرند. اگر بخشی از دامداری به بوم‌گردی اختصاص یابد، این دو بخش با هم سازگارند.
رعایت فاصله بین پرورش زنبور و ...	زنبورستان و مسکن یا بوم‌گردی باید حداکثر فاصله از یکدیگر داشته باشند. پرورش مرغ و اردک در اتاقک دو طبقه جهت رونق اقتصادی روستاییان مناسب است.
مدیریت خوب و بد منابع طبیعی و مصالح زیست تخریب‌پذیر	دخالت نسنجیده منابع طبیعی در کاهش رونق کسب‌وکار روستایی مؤثر است. مدیریت صحیح منابع طبیعی باعث رونق کسب–وکار و حفاظت از معماری بومی توسط روستاییان می‌شود. احداث گاوداری مدرن و استفاده از مصالح بلوکی باعث افزایش نخاله و مسائل زیست محیطی می‌شود.
توجه به شرایط محیطی فضای کسب‌وکار	هرچه فضای پرورش کوچکتر شود، فضا نیز بسته‌تر و امکان نفوذ آفت به آن کم می شود. بسته‌ترین فضای پرورش، فضای پرورش ابریشم است که آفت فراوانی دارد. استفاده بهینه از فضاهای بلااستفاده و در خارج فصول کاری باعث رونق کسب‌وکار می شود. ویژگی‌های خاص فضا (گرم بودن، قابل تهویه) و کاهش هزینه به رونق کسب‌وکار کمک می کند. با تبدیل دامداری به تلمبار (ابریشم) جهت رونق اقتصادی روستا موافقم.
تأسیسات و تجهیزات کسب‌وکار بومی خانگی	استفاده از نخ‌ریس سنتی در کسب‌وکارهای خانگی مناسب است. توجه به زنبورستان در این ناحیه روستایی رونق بیشتری برای کسب‌وکار در بر دارد. استفاده از قفسه بومی (نوکا) در کسب‌وکارهای خانگی مناسب است.
عامل ۳ مرتبه ۲: گردشگری فرآوری و فروش ابریشم و صنایع دستی و چوب	
اولویت‌های کسب‌وکار،	توجه به بوم‌گردی در این ناحیه روستایی رونق بیشتری برای کسب‌وکار در بر دارد. در فضاهای تلمبار کمبود و خلأ بیشتری

عامل	متغیر (گزاره‌های مرتبط مورد تأیید)
بوم‌گردی، پرورش ابریشم و صنایع دستی	وجود دارد و باید توسعه یابد و بیشتر روی آن کار شود. جانمایی فضای کسب و فروش، متمرکز و متحد در کنار یکدیگر در بخشی از روستا مناسب‌تر است. فروشگاه صنایع دستی بر رونق اقتصادی روستا مؤثر است. ممنوعیت کاشت درخت میوه در روستای جنگلی باعث کاهش در آمد کشاورزی روستاییان می‌شود.
فرآوری و فروش محصولات و کشت درختان جنگلی	جانمایی فضاهای پرورش و فرآوری در هلی‌دشت (بازارچه هفتگی) مناسب‌تر است. توجه به فرآوری محصولات در این ناحیه روستایی رونق بیشتری برای کسب‌وکار در بر دارد. کشت درختان چوبی جنگلی در محوطه روستا در احیا بناهای چوبی و رونق کسب‌وکار مؤثر است.
مکان‌یابی متمرکز فضای پرورش و فرآوری با تجهیزات جدید	جانمایی پرورش و فرآوری متمرکز و متحد در کنار یکدیگر در بخشی از روستا مناسب‌تر است. درصد بازشو و پنجره‌خور و سطوح شفاف نما دام سنگین زیاد باشد. استفاده از نخ‌ریسی جدید (برقی) در کسب‌وکارهای خانگی مفید است.
اهمیت فضای گردشگری و فروش	گردشگری در جنگل یا مزرعه بر رونق اقتصادی روستا مؤثر است. درصد بازشو و پنجره خور و سطوح شفاف نمای مغازه روستایی (کم) مناسب‌تر است.
عامل ۴ مرتبه ۲: امکان هم‌جواری فضای سکونت با پرورش گاو، گوسفند، طیور و ابریشم	
بازشو متناسب با کاربری فضا	درصد بازشو و پنجره خور و سطوح شفاف نمای دام سبک کم مناسب است. فاصله و مرز تلمبار/ مسکن حداقل باشد، مناسب‌تر است.
هم‌جواری کاربری‌های سازگار (دام و طیور)	مرغداری و گوسفند می‌تواند در مجاور هم و بدون مزاحمت قرار گیرند. گوسفند و گاوداری بومی می‌تواند در مجاور هم و بدون مزاحمت قرار گیرند.
عامل ۵ مرتبه ۲: جانمایی بوم‌گردی و فرآوری در مسیر شهر و روستای مرکزی	
جانمایی بوم‌گردی، پرورش و فرآوری در مسیر شهر	جانمایی مناسب فضاهای اقامتگاه بوم‌گردی درازکلا (مرکزیت) مناسب‌تر است. جانمایی مناسب فضاهای اقامتگاه بوم‌گردی شیرگاه (ورودی تهران) مناسب‌تر است. جانمایی مناسب پرورش و فرآوری درازکلا (مرکزیت) است. جانمایی مناسب فضاهای اقامتگاه بوم‌گردی نزدیک هلی‌دشت (بازارچه هفتگی) مناسب‌تر است. استفاده از لگن و سبد و سینی (پرورش خانگی ابریشم) در کسب‌وکارهای خانگی مناسب‌تر است.
توسعه گردشگری با پتانسیل بومی	مغازه فرآوری ابریشم بر رونق اقتصادی روستا مؤثر است. مرز پرنده و بوم‌گردی حداقل باشد، مناسب‌تر است. در کارگاه ریسندگی رنگرزی کمبود و خلأ بیشتری وجود دارد و باید توسعه یابد. با نصب پرده برای کنترل ورود آفت در نما و محوطه فضاهای کشاورزی دامداری موافقم.
عامل ۶ مرتبه ۲: تکمیل زنجیره نوغان و بوم‌گردی و اشتغال زنان و روستاییان	
توسعه بخشی، وسیع و پراکنده و اشتغال زنان روستا	مصالح جدید، مستحکم ولی گران برای مغازه و فضاهای بوم‌گردی مناسب‌تر است. استفاده از بخشی از بنا به‌عنوان فضای کسب‌وکار باعث اشتغال زنان و روستاییان است. جانمایی مناسب فضاهای اقامتگاه بوم‌گردی وسیع و پراکنده بین مسکن روستایی باشد. تکمیل زنجیره فضاهای ابریشم و نوغان در اولویت توسعه روستا است.
مخالف بوم‌گردی در خانه، موافق پشتیبانی نوغان	منظره توتستان پشتیبان به‌صورت یک پارک گردشگری بر رونق کسب‌وکار مؤثر است. در فضای پیله خشک‌کن کمبود بیشتری وجود دارد و باید روی آن کار شود. اگر بخشی از خانه به بوم‌گردی اختصاص یابد، این دو بخش با هم ناسازگارند.
عامل ۷ مرتبه ۲: تجهیزات و تأسیسات و مصالح مناسب و کارآمد اقتصادی	
مصالح کارآمد، اقتصادی و بهداشتی در کف و نما	در تعیین مصالح کف فضاهای کسب‌وکار روستایی قواعد بهداشتی، اقتصادی مد نظر قرار گیرد. برای تعیین مصالح و جزئیات نماسازی فضاهای کسب‌وکار روستایی قواعد بهداشتی، تهویه و کنترل ورود آفت (حشره، موش، مار...) مد نظر قرار گیرد. درصد بازشو و پنجره‌خور و سطوح شفاف نمای کارگاه فرآوری حداقل باشد، مناسب‌تر است. با فنس‌کشی برای کنترل ورود آفت در نما و محوطه فضاهای پرورش (گیاه، دام، طیور، ابریشم...) و فرآوری محصول موافقم.
تأسیسات، تجهیزات مناسب بهداشت و کنترل نفوذ آفت	با استفاده آب‌پاشی تأسیسات و تجهیزاتی برای افزایش بهداشت، آسایش و کنترل آفت در کسب‌وکارهای خانگی مخالفم.

مأخذ: یافته‌های پژوهش

مطابق نتایج مندرج در جدول بالا، عامل نخست شناسایی شده با عنوان مکان‌یابی و هم‌جواری سازگار فضای تولید و نمایش محصول شامل زیرعامل‌های «تبدیل، نسبت/سازگاری و مجاورت»، «مکان‌یابی نمایشگاه و موزه محلی»، «توسعه فضاهای پرورش و فروش ابریشم» و «اقدام لازم جهت مدیریت آب و تولید چوب به‌عنوان مصالح پایدار» است. عامل اصول معماری کسب‌وکار نیز به‌عنوان دومین عامل شامل زیرعامل‌های «هم‌جواری بوم‌گردی، دامداری، مسکن و مشاغل خانگی»، «رعایت فاصله بین پرورش زنبور و ... »، «مدیریت خوب و بد منابع طبیعی و مصالح زیست تخریب‌پذیر»، «توجه به شرایط محیطی فضای کسب‌وکار» و «تأسیسات و تجهیزات کسب‌وکار بومی خانگی» است. همچنین عامل گردشگری فرآوری و فروش ابریشم، چوب و صنایع دستی، زیرعامل‌های «مکان‌یابی متمرکز فضای پرورش و فرآوری با تجهیزات جدید»، «توجه به اولویت‌های کسب‌وکار، بوم‌گردی، پرورش ابریشم و صنایع دستی»، «فرآوری و فروش محصولات و کشت درختان جنگلی»، «اهمیت فضای گردشگری و فروش» را در بر دارد. عامل هم‌جواری مسکن با فضای پرورش جاندار نیز زیرعامل‌های «هم‌جواری کاربری‌های سازگار» و «میزان بازشو متناسب با کاربری فضا» را شامل می‌شود. عامل دیگر شناسایی شده یعنی جانمایی بوم‌گردی و فرآوری در مسیر شهر و روستای مرکزی نیز شامل «جانمایی بوم‌گردی، پرورش و فرآوری» و «ابعاد توسعه گردشگری با پتانسیل بومی» است. همچنین بر اساس نتایج، عامل تکمیل زنجیره نوغان و بوم‌گردی و اشتغال زنان و روستاییان در بردارنده زیرعامل‌های «توسعه بخشی، وسیع و پراکنده و اشتغال‌زایی زنان و روستاییان» و «مخالف بوم‌گردی در خانه، موافق پشتیبانی نوغان» است. در نهایت عامل هفتم شناسایی شده تحت عنوان تجهیزات، تأسیسات و مصالح کارآمد اقتصادی بوده که شامل زیرعامل‌های «بهره‌گیری از تأسیسات و تجهیزات مناسب برای تأمین بهداشت و کنترل نفوذ آفت» و «بهره‌گیری از مصالح کارآمد، اقتصادی و بهداشتی در کف و نما» است. گزاره‌های مربوط به هرکدام از عامل‌ها نیز در جدول ۴ ارائه شده است.

تعیین مدل روابط ساختاری بین عوامل و متغیرهای پژوهش

به‌منظور بررسی روابط علی و ساختاری میان عوامل و متغیرهای تحقیق، نخست جایگاه هرکدام از عوامل به‌عنوان متغیر مستقل، میانجی و وابسته تعیین شد. سپس یک مدل مفروض اولیه ایجاد شد که در آن توابع f1 تا f21 (عوامل مستخرج در مرتبه اول) به‌عنوان اجزای عوامل اصلی (مرتبه دوم) مد نظر قرار گرفت. سپس با استفاده از نرم‌افزار آموس و با جابجایی فلش‌ها و اجزاء (F1 تا F21) و

سعی و خطا و ارزیابی مجدد، روابط ساختاری میان متغیرها به گونه‌ای تبیین شد که بیشترین متغیر در مدل استفاده شود. شکل ۲ مدل ساختاری برآورد شده را نشان می‌دهد.

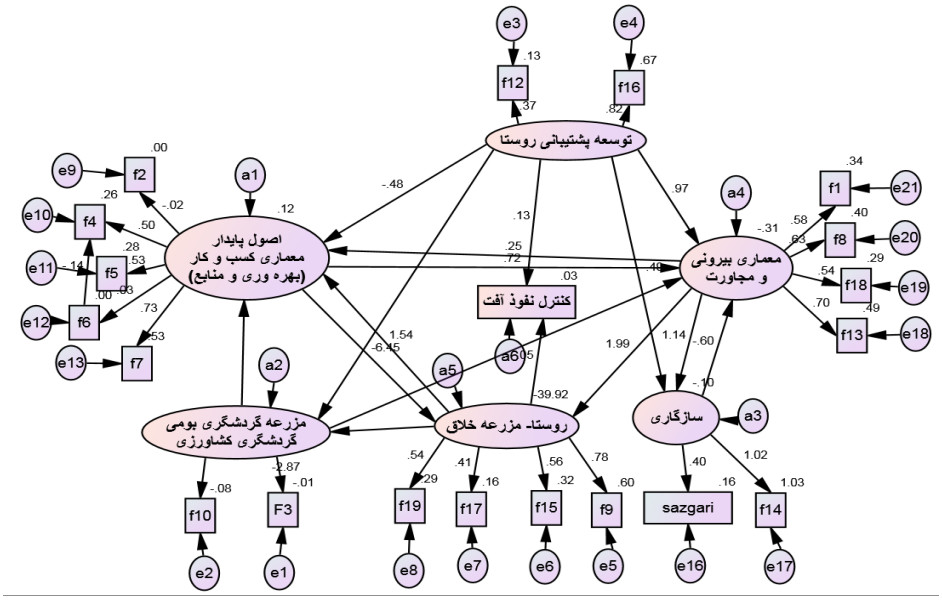

شکل ۲. روابط ساختاری بین عوامل و متغیرهای پژوهش

مقایسه دیدگاه سه خوشه روستاهای توسعه‌یافته، متوسط و فقیر درخصوص گزاره‌های رونق دهنده کسب‌وکارهای روستایی

تفاوت سه خوشه توسعه‌یافته، متوسط و فقیر برحسب گزاره‌های رونق دهنده کسب‌وکارهای روستایی در جدول ۵ آورده شده است. توافق بین خوشه‌ها با توجه به درصد پاسخ‌ها سنجیده شد که توافق بالای خوشه با هایلایت رنگی در جدول مشخص شده است. مطابق نتایج، روستاهای توسعه‌یافته به‌صورت مشخص بر ۵ گزاره، روستاهای متوسط بر ۸ گزاره و روستاهای فقیر بر ۲۰ گزاره توافق قوی دارند. توافق قوی روستاهای توسعه‌یافته همچون درازکلا و کبریاکلا – که به شهرک صنعتی نیز معروف بوده و حالت نیمه‌شهری دارند – بر تعداد اندکی از موارد نشان می‌دهد که این پرسش‌نامه بیشتر متناسب روستاهای توسعه‌نیافته است و برای روستاهای توسعه‌یافته چندان مناسب نیست. تمرکز روستاهای توسعه‌یافته و نیمه‌شهری به‌صورت خاص بر گزاره‌های «جانمایی فضای

فروش و گردشگری به‌صورت متمرکز و متحد در کنار یکدیگر» و «جانمایی فضای پرورش فرآوری به‌صورت متمرکز و متحد در کنار یکدیگر» به‌عنوان دو گزاره از پنج گزاره نشان از تمایل آن‌ها به روش‌های نوین و شبه‌شهری جانمایی (متمرکز و متحد در کنار یکدیگر در مقابل وسیع و پراکنده در روستا) دارد. این موضوع در کنار موارد بهداشتی چون «مصالح و جزئیات نماسازی بهداشتی و ایزوله» نشان از آن دارد که تراکم جمعیت در روستاهای توسعه‌یافته باعث می‌شود که ازنظر آن‌ها فعالیت‌هایی مانند پرورش دام و طیور، غیر بهداشتی و ناسازگار با محیط تازه شهری شده روستا است. همچنین توجه به موارد اقتصادی و فروش کالا ازجمله گزاره «قرار دادن کندو در جاده جهت فروش» نشان از آن دارد که در روستاهای توسعه‌یافته منطقه به‌عنوان محل ارتباط شهر – روستا، موضوع فروش مهمتر از موضوع فعالیت‌های تولیدی است. بنابراین می‌توان تفاوت دیدگاه این دو خوشه را در قالب نوین‌گرایی در مقابل بومی‌گرایی تحلیل کرد.

در مقابل در روستاهای فقیر، بر تعداد بیشتری از گزاره‌ها تأکید می‌شود. در این روستاها بر محتواهایی چون پشتیبانی، توسعه فضاهای کشاورزی دامداری، کاهش هزینه و در محتوای فروش و گردشگری بر استفاده از مغازه خدماتی مورد نیاز در روستا (نانوایی...)، خواست و سلیقه مخاطب و جذابیت در فضای فروش و گردشگری، فروشگاه صنایع دستی و جانمایی فروش در ورودی تهران توافق قوی دارد.

در محتوای بومی‌گرایی نیز خوشه روستای توسعه‌یافته، این موضوع را مناسب کسب‌وکار خانگی و به‌صورت متحد و متمرکز پذیرفته‌اند. این در حالی است که در روستاهای فقیر در گزاره‌های مرتبط با جزئیات دیوار، استفاده از وسایل خانگی چون لگن و سبد و سینی و قفسه‌بندی بومی و اختصاص بخشی از خانه به بوم‌گردی توافق قوی دارند.

جدول ۵. مقایسه پاسخ‌های سه خوشه توسعه‌یافته، متوسط و فقیر

	رونق اقتصادی روستا				فروش-گردشگری				اولویت برنامه‌ریزی		
	کاهش رونق؛ دخالت نسنجیده منابع طبیعی	قرار دادن کندو در جاده جهت فروش عسل	توتستان پشتیبان به‌صورت یک پارک گردشگری	تکمیل زنجیره فضاهای ابریشم و نوغان	گردشگری در روستا	مغازه خدماتی مورد نیاز (نانوایی/ قصابی)	خواست و سلیقه مخاطب و جذابیت فضایی	فروشگاه صنایع دستی	جانمایی فروش در ورودی تهران	بوم‌گردی	دام سبک و سنگین (کارو گوسفند)	نوغان (ابریشم)
توسعه‌یافته		√			√	√			√			
متوسط					√				√	√		
فقیر	√	√	√	√		√	√	√	√		√	√

	بومی‌گرایی				جانمایی بوم‌گردی		مجاورت			
	دیوارهای چوبی ساده و مشذ دار در پرورش دام و طیور	اختصاص بخشی از خانه به بوم‌گردی	لگن و سبد و سینی (پرورش خانگی ابریشم)	قفسه بومی (نوکا)	مناسب فضاهای خانگی کسبوکار	شیرگاه (ورودی تهران)	متمرکز و متحد در کنار یکدیگر در بخشی از روستا	مرز تلمبار/ مسکن چسبیده به یکدیگر	تعیین حداقل و حداکثر فاصله ترکیب و تفکیک مناسب	تعیین مرز و سازگاری ترکیب و تفکیک مناسب	مسکن روستا/ گوسفند
توسعه‌یافته	√		√	√	√	√	√		√	√	√
متوسط	√				√	√		√	√	√	√
فقیر	√	√	√	√		√		√	√	√	√

مصالح جزئیات درصد بازشو	جانمایی پرورش فرآوری	کاهش هزینه ساخت و تولید و بهره‌وری

	مصالح و جزئیات نمادسازی بهداشتی و ایزوله	طی دشت (بازارچه هفتگی)	وسیع و پراکنده بین مسکن روستایی	متمرکز و متحد در کنار یکدیگر در بخشی از روستا	تبدیل دامداری به تلمبار	پرورش همزمان مرغ و اردک	کشت درخت و ساخت بنای چوبی	استفاده از فضای شخصی برای کسب‌وکار	تبدیل بناهای قدیمی به کسب‌وکار
توسعه‌یافته	√		√	√			√	√	√
متوسط		√	√					√	
فقیر	√	√	√		√	√	√	√	√

مأخذ: یافته‌های پژوهش

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف کلی پژوهش حاضر، بررسی راهبردهای معماری و ارتباط آن با رونق کسب‌وکار روستایی در منظومه بابل کنار بود که مطابق نتایج تحلیل عاملی مرتبه اول و دوم، هفت عامل «توسعه و پشتیبانی»، «مزرعه گردشگری»، «مزرعه خلاق»، «اصول معماری کسب‌وکار»، «معماری غیر مسکونی و مجاورت»، «سازگاری» و «کنترل نفوذ آفت» شناسایی شد. همچنین، مقایسه شاخه روستاهای توسعه‌یافته و فقیر نشان داد که روستاهای شبه شهری همانند درازکلا و کبریاکلا بیشتر بر مفاهیم شهری ازجمله «جانمایی متمرکز فضاهای تولیدی» تأکید دارند که علت این موضوع به تراکم و توجه به «بهداشتی بودن فضاها» بر می‌گردد. همچنین این روستاها بر کسب و فروش بیشتر از کار و تولید تأکید دارند که این موضوع نیز به دلیل افزایش توان اقتصادی است.

به‌منظور تهیه برنامه و طرح معماری کسب‌وکار روستایی در روستاهای ناحیه ۷ منظومه بابل کنار، پیشنهادهای زیر به‌تفکیک برای مراحل مطالعات اولیه، پردازش اطلاعات و تعیین الزامات، چارچوب و سازمان‌دهی ارائه می‌شود:

الف- مطالعات اولیه

- تعیین مصادیق «مزرعه گردشگری»، «مزرعه خلاق»، «بناهای غیر مسکونی و معماری خارجی» در نقشه ناحیه روستایی مورد نظر

- تعیین روابط ساختاری، اجتماعی، فامیلی بین مصادیق بند ۱ و مسکن معیشتی در نقشه در مشورت با تولیدکنندگان
- تعیین نوع روستا (تولیدی، فرآوری، گردشگری، فروش) و سطح توسعه‌یافتگی آن (فقیر، متوسط، توسعه‌یافته) و تفاوت تمایلات کسب‌وکار روستاهای مختلف (تولید، فرآوری، فروش)
- بررسی تفاوت دیدگاه مردم روستا در خصوص بحث سازگاری، بهداشت، تمرکز و کنترل نفوذ آفت در ارتباط فضاهای تولیدی- سکونتی و گردشگری

ب- پردازش اطلاعات

- تعیین واحدهای پشتیبان و صادرکننده و رابط محصولات روستا به شهر (روستای مرکزی درازکلا، روستای جاده‌ای هلی‌دشت، روستای گردشگری تیرکن یا ...)
- تعیین درصد محصولات فروخته شده روستا توسط واحدهای مختلف (واسطه) و مزرعه گردشگری و فضاهای فروش در ناحیه روستایی
- تعیین اولویت‌ها و خلأهای کسب‌وکار و زیرساخت‌های کالبدی آن

ج- تعیین الزامات، چارچوب و سازمان‌دهی

- تعیین الزامات بهداشتی و معماری بناها، مزارع و محوطه‌های کسب‌وکار و گردشگری
- تعیین الزامات بهداشتی و کنترل آفت کسب‌وکارهای زیستی (پرورش دام، طیور، حشرات و آبزیان) اولویت‌دار منطقه
- تعیین چارچوب و وظایف احتمالی واحد توسعه، پشتیبانی و تسهیل‌گری روستایی

منابع

1. Azizpour F., & Sadeghi Z. (2018). The assessment of the effects of implementing special improvement plan on rural housing development (Case study: Abrisham rural district). *Journal of Housing and Rural Environment*, 37(164), 3-12. https://doi.org/10.22034/37.164.3. [In Persian]
2. Cogato, A., Cei, L., Marinello, F., & Pezzuolo, A. (2023). The role of buildings in rural areas: Trends, challenges, and innovations for sustainable development. *Agronomy, 13*, 1961. https://doi.org/ 10.3390/agronomy13081961.
3. Doosti Sabzi, B., & Babaei, M. (2023). *Monthly Reports of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, 18948*, 1-32. [In Persian]

4. Ghasemi Ardahaee, A., Mahmoudian, H., & Nowbakht, R. (2017). An analysis of the causes of internal migration of the census of 2006 and 2012. *Social Studies and Research in Iran, 6*(3), 375-390. doi: 10.22059/jisr.2017.141758.317. [In Persian]
5. Hirota, T., Kishita, Y., Tsunezawa, M., Sugiyama, K., Tasaka, K., & Umeda, Y. (2023). Architecture-based scenario design methodology for platform-enabled circular economy business. *Procedia CIRP*, 116, 293-298. https://doi.org/10.1016/j.procir.2023.02.050.
6. Kharabati, S., & Shirazi, P. (2021). Achieving a rural housing design pattern (Case study: Tazareh village of Damghan). H*ousing And Rural Environment, 40*(175), 3-18. [In Persian]
7. Kharabati, S., Sereshki, S., & Saheri, M. (2021). A study of the principles of Iranian architecture in rural housing Case Study: Kolamu village of Shahroud). *Journal of Research in Urban Planning and Architecture Environment Identity (Jrupa-Ei), 2*(6), 43-55. doi: 10.22034/(JRUPA-EI).2021.303953.1095.
8. Nikpour, A., Esfarm, Y. & Shakeri Mansour, E. (2017). Economic strategies for improving housing indicators in rural areas of the city of kagielviya. *Journal Space Economy & Rural Development, 6*(22), 73-96. [In Persian]
9. Shamsuddini, A., Shakour, A. & Rustami, R. (2011). The impact of rural housing reconstruction on the livelihood economy of the rural people. *Journal of Housing and Rural Environment, 30*(135), 57-70. [In Persian]
10. Taban, M., Sharafi, V. & Faghihi, S. (2023). Presenting a model for rural business development (Case study: Ilam Province, Iran). *Journal of Research & Rural Planning, 12*(3), 43-55. http://dx.doi.org/10.22067/jrrp.v12i3.2302-1075
11. Taghavi, Z.B., Rahbari Manesh, K., & Armaghan, M. (2020). The impact of economic change on livelihood spaces (Agriculture and animal husbandry); Qazvin rural housing. J*ournal of Housing and Rural Environment, 39*(172), 3-16. doi: 10.22034/39.172.3. [In Persian]